

Tartalom

Mely három alapvető okból tesznek jót az emberek? A lélektől, a lelkiismerettől és az érdektől való jóság. A viszonyosságról, illetve, hogy az ember gyakran azt kapja, amit ad, és viszont. Hogy kinek könnyebb, kinek nehezebb jónak lennie. A jóság összefüggése a boldogsággal és az értelemmel. Jó vagy rossz az ember? Jó és rossz emberek a világban. A jó és rossz példa hatása.

Megjegyzés

4100 szó, 14 oldal. Módszeresen elemzi, hogy miért tesznek jót az emberek; valamint van benne néhány fontos tanulság, mint például az, hogy az emberekben keveredik a jó és a rossz, vagy, hogy a jóság és boldogság kölcsönösen erősíti egymást.

Jó cselekedetek

(Azonosító: 116; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Az etika alapjai

Igazságosság

Jó és rossz, jó vagy rossz

Jó cselekedetek

A jóság elvárható mértéke

Rossz cselekedetek

Jóából is megárt a sok

Hazugság

Modernitás és etika

Egység

Program

Az ember élete

1. A jó cselekedetekről általában	2	—
2. A jó cselekedetek fajtái \$	3	
2.1. Lélektől való jóság	3	1
2.2. Lelkiismerettől való jóság	4	
2.3. Édektől való jó cselekedetek	5	—
3. A jó cselekedetek fajtáinak összefüggései.....	7	
4. Jó cselekedetek és az elme tulajdonságai	10	2
5. A jó és rossz cselekedetek dinamikája	11	
5.1. Az ember azt kapja, amit ad és azt adja, amit kap	11	—
5.2. A jó és rossz példa.....	12	
5.3. Jóság és boldogság	12	
6. Jó vagy rossz az ember?	13	3

1. A jó cselekedetekről általában

Jó cselekedet alatt azt értem, amikor boldogságot okozunk valaki másnak (illetve boldogtalanságtól szabadítjuk meg). Szintén érdemes emlékeztetni, hogy a jó **nem feltétlenül esik egybe a helyessel** – ahogyan az a ‘Jó és rossz, jó vagy rossz’ témában ki van fejtve.

Másodszor, miért a **cselekedetekről** beszélünk? Azért, mert azok vannak hatással mások boldogságára, ebből a szempontból tehát az számít, amit *teszünk*. (Nem pedig az, amit gondolunk, a szándékaink – mert jó szándékkal is könnyű ártani.)

Abból a szempontból viszont, hogy igazságosan ítéljük meg az embereket a **szándék** is fontos: lásd a cselekvés, a szándék helyessége és a kifejtett erőfeszítés szerinti ítélkezést az ‘Igazságosság’ témában.

Továbbá, a **cselekedeteink nem fehérek és feketék**, többnyire mindben van valamennyi jó és rossz is. Valamint lásd majd itt alább, hogy az őket megcselekvő emberek sem fehérek és feketék.

Nem árt aztán utalni rá, hogy **nem cselekvéssel**, mulasztással is lehet boldogságot és boldogtalanságot okozni, jót és rosszat tenni: ebből a szempontból a nem cselekvés is cselekvésnek számít tehát.

Fontos még, hogy **a jóra való hajlam egy adottság**: az egyik ember nagyobb empátiával születik, jól bántak vele gyermekkorában, így érzékenyebb lett mások boldogsága iránt – a másik meg kevésbé. Ezzel együtt az embernek van akaratereje, amellyel erőt vehet magán, kordában tarthatja a rosszra irányuló késztetéseit. Lásd alább a jó emberről írtakat, és hogy változó, hogy kinek mekkora erőfeszítésébe kerül jónak lenni.

Valamint emlékezzünk rá, hogy végső soron, mindenkit, a jó embereket éppúgy, mint a rosszakat, kizárólag a saját boldogsága mozgat: így **jót is azért tesz az ember, mert az valamilyen úton-módon neki magának is jó**; például, mert örül mások boldogságának, vagy, mert nem bántja a lelkiismeret. Lásd erről 'A boldogság eredete és a forma hatalma' témában.

2. A jó cselekedetek fajtái \$

Az emberek három fő okból tesznek jót:

- 1) **Azért, mert örülnek a másik boldogságának.** (Lélektől való jó cselekedetek)
- 2) **Azért, mert helyesen akarnak cselekedni, jó embernek akarják tudni magukat.** (Lelkiismerettől valók)
- 3) **Egyéb érdekeik miatt.** (Érdektől valók)

Ezek a kategóriák **személyekre is vonatkoztathatók**: akik elsősorban azért tesznek jót, mert mások boldogságától ők is boldogok, azok a lélektől jó emberek, stb...

Bár akit sem a másik boldogsága, sem a lelkiismeret nem érint meg, azt nem nevezném jó embernek.

2.1. Lélektől való jóság

Vagyis amikor a jót cselekvőnek boldogságot okoz a másik ember boldogsága. (Illetve rossz érzést kelt benne a másik szenvedése.)

Lásd ehhez 'Az elme szerkezete' témában a **szívről** írtakat: akinek ugyanis „szíve van”, az átérezzi mások boldogságát, szenvedését, osztozik velük ezekben. (Illetve önmaga is mély érzésű.)

Milyen jellemzői vannak a lélektől való jóságnak, a lélektől jó embereknek?

- **Nem kell erőt venniük magukon azért, hogy jók legyenek másokkal.**

Éppen azért, mert az közvetlenül örömet okoz nekik maguknak is.

Ugyanakkor más szenvedését látni fájdalmas számukra.

Valamint:

- **A lélektől való jóság előre programozott is lehet.**

Különösen **a szülőben a gyereke iránt**, hogy gondoskodjon róla: ezt a jóságot a természet programozza belénk, hogy kiszolgáljuk a biológiai forma igényeit, biztosítsuk a faj túlélését.

Lásd továbbá a ‘**Szerelem, szeretet, barátság**’ témában, hogy ezeknek is része a másik iránt táplált lélektől való jóság. Hasonló még a **csoportszellem** is, amikor engem, mint a csoport tagját érint az, ami a csoportommal, annak többi tagjával történik.

- A lélektől való jóság **nagyrészt adottság, bár** idővel jobban átláthatjuk, mi jó és mi rossz a másinak.

Minél fogva jobban megfelelhet a szándékunknak az eredmény, kevésbé okozunk szándékunk ellenére rosszat a másinak. (Mert egyébként, mint látni fogjuk, a pokolba vezető út is jó szándékkal van kikövezve.)

- Az ilyen emberrel **elég tudatni, mi volna jó a másinak**, ha szeretnénk, hogy jót tegyen.

Lásd ezen kívül ‘Az emberek gondolkozása’ témában, hogy **az emberek magukból indulnak ki, a lélektől jók is**, ezért hajlamosak kevésbé jónak érezni magukat, illetve kevésbé is hálásak, mivel természetesnek veszik, hogy az emberek jók egymással. Ugyancsak emiatt megütköznek azon, ha valaki rosszat tesz. β

2.2. Lelkiismerettől való jóság

Melyet két dolog motivál:

- **Etikai érzék**

Magyarul az, hogy az ember szeret helyesen cselekedni. (Bár, mint említettem, a helyes nem mindig jó.)

- **Önértékelés**

Közelebbről, hogy az ember szeretné magát jó, etikus embernek tudni.

Figyeljük meg, hogy ez a kettő nem ugyanaz: az első esetben közvetlenül a helyes cselekedetem okoz nekem örömet, a másodikban meg az, hogy a helyes cselekedetem miatt jó embernek tarthatom magamat.

Megemlítendő továbbá, **amikor valaki** azért tesz jót, mert **menekül, különösen a bűntudat elől**, ezáltal nyer feloldozást, némi örömet.

Mik jellemzik a lelkiismerettől jókat?

- **Erőt kell venniük magukon, hogy jót tegyenek.**

Miért? Mert kedvük nincs hozzá – viszont tudják, hogy ha a kedvük után mennének, az nem lenne helyes.

Miközben a lélektől jóknak nem kell ezzel megküzdeniük. A lélektől való jóság e hiánya miatt hajlamosak lehetünk a lelkiismerettől való jóságot, az ilyen embereket lebecsülni – valójában inkább tiszteletet érdemelnek az erőfeszítésükért.

Továbbá:

- **Tudatosan törekszenek a jóra.**

Ami alatt azt értem, hogy őket az etikai elveik, tetteik helyességének és helytelenségének tudata irányítja. (Ellentétben a lélektől jókkal, akik inkább az érzéseiket követik.)

- **A lelkiismerettől való jóság fejleszthető.**

Úgy, hogy megpróbálunk alakítani azon, hogy mit gondolnak helyesről és helytelenről: az emberek által követett etikai elvek ugyanis változhatnak. A lélektől való jóságnál ellenben az ember személyiségén kellene változtatni, azon, hogy mi okoz örömet nekik – ami jóval nehezebb ügy.

Ezen kívül a lelkiismerettől jók is **magukból indulnak ki**, hajlanak rá, hogy szándékosságnak, bűnös gondatlanságnak fogják fel mások rossz cselekedeteit. B

2.3. Érdektől való jó cselekedetek

Számos különböző érdekétől fogva tehet valaki olyat, ami a másoknak jó, például:

- **Birtoklás**

Lényegében ezt teszi mindenki, aki üzletel, dolgozik: ad, megtesz valami olyat a másoknak, ami annak kell – cserébe valami másért, ami meg neki kell.

- **Státusz, előmenetel, siker**

Amikor valaki igyekszik behízelegni magát a felette állóknál.

- **Általában, hogy majd jó tett helyébe jót kapjunk vissza**

Lásd alább a viszonyosságról írtakat, hogy annak is az érdek az egyik mozgatórugója.

Valamint:

○ **Hogy mások jónak tartsanak**

Ezek a (képmutató) jó cselekedetek is érdektől valók. (Ellentétben azzal, ugye, amikor saját magamat akarom jónak tudni.)

○ **Amikor valaki a másik szeretetére, társaságára vágyik**

Ezért kedveskedik neki.

Illetve, mint már megjegyeztem, annyiból mindenféle jó cselekedet érdektől valónak mondható, hogy végső soron **mindenkit a saját boldogsága mozgat**.

* * *

Mi egyebet lehet még elmondani az érdektől való jó cselekedetéről?

○ **A körülmények függvénye, irányítható**

Vagyis ilyen körülmények ezt fogja tenni valaki az érdekeit követve, olyanok között meg azt – ami azt is jelenti, hogy a körülmények alakításával irányítani lehet az embereket, a megfelelő jutalmak és büntetések kilátásba helyezésével rá lehet venni őket, hogy kedvezzenek egymásnak, érdekeik összekapcsolásával el lehet érni, hogy a saját hasznukat keresve egymásnak is hasznára legyenek. (Mondjuk úgy, hogy kiépítjük a piacot, amin el tudják cserélni egymással az áruikat.)

○ **Gyakorlatias**

Annyiból, hogy nem kell az emberek lelkével törődni, nem kell nevelgetni őket, elég a körülményeket alakítani. (Azokat viszont kézbe kell venni, ellenkező esetben ugyanis az emberek inkább ártani fognak egymásnak, ütköző érdekeik miatt, mint az anarchiában.) Lásd a 'Modernitás és etika' témában, hogy a modern kornak tetszik ez a gyakorlatiasság.

Egyúttal azonban az érdektől való jóság **áttételesebb** is a másik kettőnél, mert nem közvetlenül a másik boldogsága motivál, vagy az, hogy jókat tenni helyes (ami megbízhatóbban képes rávenni a jóra) – itt csak azért vagyok jó a másikkal, mert az én érdekeim éppen egybeesnek az övéivel: az érdekek pedig könnyen elcsúszhatnak.

Fontos hozzátenni, hogy **az sem baj, ha valaki úgy tesz jót, hogy azzal maga is jól jár**; például, amikor egy szponzor számára reklámot is jelent egy jótékonysági akció támogatása: bár azt nem pusztán szívjóságból teszi, így vagy úgy mégiscsak boldogabbá tesz másokat – és ez a lényeg. Lásd ehhez az 'Érdekek' témában azok erejének kihasználását a jó dolgok előmozdítására.

Bár azt azért nem árt tudni, hogy a másik azért jó-e velünk, mert jó ember, vagy pedig „akar valamit”. Lásd itt mindjárt, hogy nem feltétlenül könnyű megmondani, hogy ki miért tesz jót.

* * *

A jó cselekedet továbbá lehet **nyílt vagy leplezett**, attól függően, hogy a jótévő mennyire igyekszik azt kirakni a kirakatba.

Ha szeretné, hogy mások értesüljenek róla, az az érdektől való jóság jele, nyilván, mert ha tudnak a dologról, az jót tehet az üzletnek, a cselekvő személyes megítélésének, stb... (Ellenben, amikor valaki takargatja, hogy jót tett, akkor vélhetőleg nem érdekből tette.)

Lásd még a 'Rossz cselekedetek' témában, hogy azok mögött is lehet más, mint rosszindulat.

1

3. A jó cselekedetek fajtáinak összefüggései

1) Belsőleg jók – külsőleg jók

2

Belsőleg jónak azt nevezem, aki lélektől vagy lelkiismerettől jó; más szóval ezek a jó emberek. Külsőleg jó az, aki érdekből tesz jót.

2) A motivációk keveredése és változékonysága

3

A fentebb bemutatott háromféle jóra irányuló motiváció egyszerre, párhuzamosan dolgozik az emberben, különböző erővel. Nem az van tehát, hogy vannak a lelkiismerettől jók, akiket kizárólag a lelkiismeretük mozgat; meg az érdektől jók, stb... Ehelyett a dolog helyességének is tudatában vagyunk, annak is, hogy esetleg magunk is jól járhatunk közben, illetve a másik jóléte is megérinthez bennünket, mindez egyszerre.

4

Hogy *tipikusan mi visz rá valakit a jóra*, melyik a legerősebb a három motiváció közül, az viszont már gyakran jellemző az emberekre: ebben az értelemben beszélünk lélektől jókról, lelkiismerettől jókról, stb...

5

Mellesleg az sem ritka, hogy a szóban forgó **motivációk ellenkező irányba mutatnak**: például, amikor legszívesebben belerúgnánk a másikba – de tudjuk, hogy az nem volna helyes.

6

Gyakran **nem is könnyű megmondani, hogy ki miért tesz jót**, különösen, hogy (belső) jósból vagy érdekből. Ennek a kiderítéséhez a másik érdekeinek, személyiségének vizsgálata nyújthat segítséget, illetve érdemes megfigyelni, hogy hogyan bánik azokkal, akikhez nem fűződik érdeke.

Érdemes még emlékeztetni, hogy **az emberek különbözőek**, eltérőek a motivációik: az egyik kaphatóbb a jóra, a másik kevésbé, az egyik ezért tesz jót, a másik azért.

7

Érdekes még itt megfigyelni, hogy a **keresztény vallás is többféle jószágra apellál**. **Egyrészt**, ugye, hogy „szeressük felebarátunkat”; **másrészt** helyesről és helytelenről is kiokít (lásd pl. a négy sarkalatos erényt: bölcsesség, bátorság, igazságosság, mértékletesség); **harmadrészt** pedig ott a mennyország, mint a jók jutalma, és a pokol, mint a rosszak büntetése.

8

Ezen kívül a **jóságra való indíttatásunk változékony is**, több minden **befolyásolja**, hogy éppen mekkora; így:

- Hangulataink, indulataink, hogy épp hogy érezzük magunkat

Lásd az ‘Agresszió’ témában, hogy a diszkomfort agresszívva tesz.

- Hogyan bántak velünk mások, a világ
- Kivel állunk szemben

Aki ugyanis nem szimpatikus vagy ártott nekünk, azzal kevésbé akarunk jók lenni, hasonlóan azzal is, aki iránt nem érzünk felelősséget, stb...

Továbbá, a **jóság fajtáit sorba lehet állítani a változékonyságuk szerint**: a lélektől való jóság a legstabilabb, mivel a személyiségünk része; második a lelkiismerettől való jóság, mert az etikai elveink már könnyebben változhatnak; a leingatagabb pedig az érdektől való jóság, mely, mint utaltam rá, nagyban függ a körülményektől.

3) A jóság fokozatai

Mint említettem, az emberek különböző mértékben kaphatók a jóra. Pontosabban, ebből a szempontból is egy skálán helyezkednek, illetve **a legtöbb emberben jó és rossz is van, nem feketék és fehérek**, nem csak a végpontok léteznek.

Lásd az ‘Ítéletalkotás’ témában, hogy az ember egészét tekintjük, és hogy mindenki, a rossznak elkönnyeltek is tehetnek jót, és viszont.

Érdemes itt utalni az **ember értékére**, mely szintén a boldogságból fakad, de nem egyenlő a jósággal. Az ember értékét ugyanis **egyrészt** az adja, hogy önmaga képes a boldogságra, **másrészt** pedig, hogy mások boldogságát is képes elősegíteni. Ezen felül megkülönböztethető **az ember személyes értéke** (ami abból ered, hogy ő saját magától boldog, illetve önszántából elősegíti mások boldogságát) – és **az ember értéke, mint eszköz** (vagyis, hogy ha magától nem is jó, fel lehet őt használni, mint egy eszközt, mások boldogítására, például úgy, hogy felbéreljük). Figyeljük meg, hogy **akkor is érték lehet valaki, ha nem jó**: vagy mint eszköz, vagy azért, mert önmaga képes a boldogságra. Lásd bővebben az ‘Értékek’ témában.

Végül, **társadalmi szinten is vizsgálható, hogy az emberek mennyire jók egymással, hol mi motiválja őket erre**. (Érdekes lehet például megnézni a különböző társadalmak etikai elveit, hogy hol mi számít helyesnek, vagy, hogy mennyire van megszervezve az érdektől való jóság, jól működik-e a piac, a bűnüldözés, stb...)

4) Viszonosság

Ami annyit tesz, hogy aki jól bánik velünk, azzal mi is jól bánunk, aki rosszul, azzal meg rosszul; vagyis **azt adjuk vissza, amit kapunk**.

Ez jellemző is az emberekre. (Külön kiemelve, hogy ha valami jót teszünk a másikkal, azt a legtöbbben maguktól is igyekeznek viszonzni.)

A viszonzosságra is hasonló **motivációk** viszik rá az embert, mint általában a jóságra: §

- **Lélektől való** viszonzosság. (Pl. mert meg akarom bosszulni, amit velem tett.)
- **Lelkiismerettől.** (Helyes dolog meghálálni, ha valaki jót tesz velünk.)
- **Érdektől.** (Hogy majd én is jót kapjak vissza legközelebb.)

A viszonzosság jutalmazza a jót és bünteti a rosszat, ezáltal **jóra készítet**, alapjában véve tehát hasznos. Ugyanakkor az egyszerű viszonzosságnak megvan az a **háttulütője**, hogy ha egyszer valaki rossz a másikkal, onnantól örökre a kölcsönös bosszulkodásba fülhat. **Lásd** a ‘Hogyan érdemes jónak lenni’ témában a viszonzosság gyakorlatát, hogy hogyan érdemes alkalmazni ezt a taktikát.

5) Változó, hogy kinek mekkora erőfeszítésébe kerül jónak lenni

Több okból is:

- **A lelkiismerettől jónak meg kell küzdeniük vele – míg a lélektől jónak nem; a motivációk, a személyiség szerepe.**

Fentebb már szoltam erről. Itt annyit tennék hozzá, hogy nemcsak akkor könnyebb jónak lenni, ha a másik boldogsága nekünk is örömet okoz, (azaz ha lélektől jók vagyunk), hanem akkor is, ha az egyéb motivációink nem dolgoznak a jóság ellen. (Például, ha én nem vagyok egy anyagias ember, nem izgat túlságosan, hogy nekem mennyi marad, akkor könnyebben adok másnak. Lásd ‘Az etika alapjai’ témában, hogy az etika is csak egy motiváció a többi között.)

- **Helyzetüknél fogva is jobban vagy kevésbé vannak próbára téve az emberek.**

Például, amikor van egy kevésbé jó ember, de olyanok a körülményei, hogy nincs miért rosszat tennie, béke van és bőség – ugyanakkor van egy alapjában jó ember, akit, mondjuk háborús körülmények között, súlyos dilemmák elé állítanak, nagy erőfeszítésébe kerülne jónak lennie, és végül gyengének bizonyul – és ekképp rosszabbakat tesz, mint az eredendően kevésbé jó ember.

Azonkívül, **számos dolog** nehezíti, hogy jó legyen az ember, például, hogy az egyik rosszabbul érzi magát, mint a másik, nagyobb rajta a nyomás, erőszakosabb kultúrába születik, stb... Az efféle tényezők között aztán számos olyat találunk, ami **az egyik embernek** – eltérő személyisége vagy helyzete folytán – **nehezebbé teszi a jóságot, mint a másoknak.**

Lásd továbbá a ‘Forma, öntudat, motivációk és érzelmek’ témában, hogy **az akarat erő nagysága is változó**, úgy emberről-emberre, mint egy emberen belül, időben: ettől is függ, hogy végül ki mennyi jót tesz.

Egy szó, mint száz: **legyünk körültekintőek, amikor ítéletet mondunk** valakiről, arról, hogy elegendő erőfeszítést tett-e a jó érdekében.

Ehhez pedig az ‘Igazságosság’ témában **lásd** az erőfeszítés szerepét az ítélezésben.

4. Jó cselekedetek és az elme tulajdonságai

1) Értelme és jó cselekedetek

Mint mondják „**a pokolba vezető út is jó szándékkal van kikövezve**”: a jó szándék tehát önmagában gyakran kevés, mielőtt cselekszünk, ajánlatos a kellő mértékig belegondolni, hogy valójában mivel teszünk jót és rosszat. **Ezért hasznos a jóság mellé az értelem is.**

Mit jelent az értelmesség? Egyfelől **intelligenciát**, ami segít átlátni az összefüggéseket – ám ahhoz nem elég, hogy bele tudjunk érezni mások lelkivilágába, át tudjuk látni azt. (Az intelligens emberek közt sem ritka, ugye, az érzelmi analfabéta.) Az értelem egy másik összetevője, az **empátia** is fontos tehát. (Valamint a **szív**, bár azt nem az értelem teszi.)

Másfelől, természetesen **önmagában az értelem sem elég a jósághoz**, nagy szükség van a jó szándékra is – mert lehet valaki értelmes, ha nem használja azt mások érdekében is.

Lásd ezekhez a ‘Jó és rossz, jó vagy rossz’ témában jó és rossz bonyolultságát; a ‘Hogyan érdemes jónak lenni’ témában pedig, hogy használjuk az eszünket, (bár túlzásba vinni azért azt sem érdemes).

2) Öntudat és jó cselekedetek

Mennyire szükséges az öntudat ahhoz, hogy jót tegyünk másokkal? **Az állatok is úgy tesznek jót, mint az emberek?**

Egyfelől ahhoz, hogy át tudjuk élni, mit érez a másik, elvileg kell az öntudat, így ahhoz is, hogy örömet tudjon nekünk okozni a másik boldogsága. **Másfelől** etikai érzékük sincs az állatoknak: e kettő tehát valószínűleg csak az embert motiválja.

Némileg **kérdéses azért a dolog**, mert eléggé úgy tűnik, hogy egyes (öntudat nélküli) állatok is képesek szeretni, ami, legalábbis az embernél, lélektől való jóságot ad a másik iránt – azt azonban nem tudhatjuk, hogy az állatok is átélik-e a másik boldogságát, vagy csak nekik jó, ha a másikat szeretgetik. **Valamint** vélhetőleg olyan is van, hogy nem is a másik iránt éreznek valamit, hanem a másik számára kedvező cselekvések, például a fióka megettetése, okoz nekik örömet közvetlenül. (Hasonló az embernél is lehet.)

No és persze **érdektől is tesznek jót** az állatok, mint az ökör, aki kap az ostorral, ha nem húzza a szekeret.

Megjegyzem továbbá, hogy az **akarat** is az öntudattal jelenik meg. A hasonlókról bővebben **lásd** a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témában.

5. A jó és rossz cselekedetek dinamikája

5.1. Az ember azt kapja, amit ad és azt adja, amit kap

Bizonyos mértékig legalábbis.

Mert az azért nem igaz, hogy mindenki azt fogja kapni, ami jár: lásd az 'Igazságosság' témában, hogy a világ és az élet alapvetően nem igazságos.

Miknek köszönhető ez?

- **Az emberekre jellemző viszonyosság**

Lásd fentebb.

- **Ahogy gyermekkorában bánnak az emberrel**, annak jelentős hatása van arra, hogy hogyan bánik majd másokkal felnőttkorában.

Figyeljük meg, mennyire jellemző a bűnözőkre a sanyarú gyermekkor.

- **A jó hírünk / rossz hírünk visszaüt ránk.**

Ennek révén nemcsak azoktól kaphatjuk vissza a jót és a rosszat, akiknek adtuk, hanem azoktól is, akikhez eljut a híre. (Mondjuk, ha becsaptunk valakit, akkor mások is bizalmatlanná válhatnak velünk szemben.)

Valamint az sem ritka, hogy nem annak adják vissza az emberek, amit kaptak, akitől kapták, hanem **továbbadják a**

rosszat másnak, olyanoknak, akiknek közük sem volt az eredeti esethez. Miért? Azért, mert az emberek általában véve bosszúsak, ingerültek lesznek a bántástól. (Illetve hasonlóan a **jót** is továbbadják.)

Lásd a 'Hogyan érdemes jónak lenni' témában, hogy ne adjuk tovább a rosszat. (Bár annak, akitől kaptuk, mértékkel vissza lehet adni.) Végül, hasonlít a fenti ahhoz, hogy az emberek azt várják el másoktól, amit maguk is nyújtanak, és azt nyújtják, amit elvárnak; lásd erről 'Az emberek gondolkozása' témában.

5.2. A jó és rossz példa

Az emberek hajlamosak követni más példáját; lásd a 'Konformitás' témában, hogy **természetünkénél fogva** késztetést érzünk erre. Az is hozzájárul aztán, ha **bizonytalanok vagyunk**, hogy mit csináljunk; vagy fel is bátoríthat, ha azt látjuk, hogy **más már megtette azt a rosszat**, amihez nekünk is kedvünk volna. (Pl. amikor valaki azt látja, hogy az utcán már más is eldobálta a szemetét.)

Vegyük észre aztán, **hogyan terjed a példa**: amikor valaki átveszi azt, maga is rögtön példává válik mások számára. (Mondjuk, ha valaki mellettünk átadja a helyét az idősebbnek a buszon, a következő alkalommal mi is késztetést érezhetünk erre, ezt aztán mások is észreveszik, és így tovább...)

Hangsúlyozni kell továbbá a **vezetők, hírességek kiemelt szerepét a példaállításban**: rájuk figyel ugyanis, őket követi a nép, rájuk szeretne hasonlítani. (Sajnos azonban a hatalom többnyire nem a legérdemesebbek kezébe kerül, és jellemzően a mai celebek sem az erényeikről híresek.)

Nem utolsósorban azért, mert a társadalom, amely kitermeli őket, olyan, amilyen. Lásd még a 'Rossz cselekedetek' témában, hogy aki rosszat tesz, az nem csak annak árt, akinek közvetlenül árt. (Már hogy amellet rossz példát is szolgáltat mások irányába.)

5.3. Jóság és boldogság

Hogyan függ össze e kettő?

1) A jóság boldogságot okoz

- **Annak, akivel jót tesz valaki**, természetesen

○ **És annak is, aki jót tesz másokkal**

Bár ez utóbbi már nem annyira egyértelmű: mert igaz, hogy a lélektől jók örülnek mások boldogságának; a lelkiismerettől jók annak, hogy helyesen cselekedtek, jó embernek tudhatják magukat; azon kívül hasznunk is származhat belőle, ha jót teszünk, illetve vissza is kaphatjuk a viszonyosság és a jó hírünk révén: ezek valóban jelentős boldogságforrások – ám közben fájdalmas lehet látni mások szenvedését, sokaknak erőt kell venniük magukon, illetve lásd ‘A jóság elvárható mértéke’ témában a jó emberek egyéb, nem elhanyagolható szenvedéseit.

Közben, aki rosszakat tesz, az többnyire nem túl boldog, rosszul érzi magát, bosszús, utolérheti a büntetés is, stb... – mindazáltal a gyűlölködés is képes kapaszkodót, célt adni, energizálni.

2) Boldogan könnyebb jónak lenni

Érthető módon, a fentebb elmondottak fényében is. Ezért is mondom, hogy úgy legyünk jók, ahogy nekünk könnyebb, illetve, hogy lehetőleg magunk is leljük örömünket a jótéteményeinkben.

Lásd ezeket a ‘Hogyan érdemes jónak lenni’ és ‘A jóság elvárható mértéke’ témákban.

Figyeljük meg az ezekből következő **visszacsatolást** a boldogság és a jóság között: a jóság boldogságot okoz, boldogan pedig könnyebb jónak lenni. Így erősíti egymást ez a kettő.

Erősíti, egyrészt **kicsiben**: ha én jó vagyok, attól boldogabb leszek, és így még könnyebb lesz jónak lennem; másrészt **nagyban** is: ha egy országban, kultúrában általában jók az emberek egymással, attól boldogabbak lesznek, stb...

Lásd végül ‘A boldogság keresése és korlátai’ témában az értelmesség összefüggését a boldogsággal.

6. Jó vagy rossz az ember?

Ez aztán egy örök kérdés: vajon az emberi faj eredendően hajlik-e a jóra vagy a rosszra? Határozott választ itt sem

fogunk adni, annyit tudunk elmondani, hogy **mindkét irányba munkálnak bennünk erők.**

1) Hatások a jó irányába

○ Az előre programozott jóság

Mint a szülőben a gyermek iránt, emlékszünk.

- Az ember **etikai érzéke** és az **önértékelés** fontossága, hogy jónak akarjuk tudni magunkat

Bár ezek nem mindig a jó irányába hatnak: lásd ‘Az etika alapjai’ témában a rossz etikai elveket; illetve, ha az önértékelésünk például inkább azon múlik, mennyi pénzünk van, az se feltétlenül a jóra fog rávinni.

○ Csoportszellem

Erről is szóltam már. Bár azért csoporton belül sem fenékgig tejfel az élet: ott is zajlik az érdekek harca, kiközösítenek embereket, stb...

2) Hatások a jó ellenében

○ Agresszivitás

Melynek hátterét könnyű megérteni: az evolúció során, a természetben folyó versengésben jól jött a túléléshez az erőszak, ha valaki nem hagyta magát. Lásd továbbá az ‘Agresszió’ témában, hogy a legtöbb főemlős agresszív.

○ Önzés

Nyilván ez is hasznos volt a túléléshez. Eredetéről bővebben lásd a ‘Racionalitás és önzés’ témában. (Bár mint láttuk, az önérdék erejét a jó érdekében is ki lehet használni.)

○ Az emberi relativitás, hiúság

Az emberek jellemzően egymással mérik magukat, ezért mások sikere, boldogulása sokakat hátrányosan érint, nem érdekük elősegíteni azt; illetve, aki hiú, az többnyire nemcsak magasra, de mások fölé helyezi magát, lenézi a többi embert, és amikor kénytelen szembesülni mások kiválóságával, a saját hiányosságait látja bennük – amiktől megint csak nem lesz kedvesebb hozzájuk.

○ A csoportok közötti ellenségesség

Melynek szintén érthető az evolúciós gyökere: az a csoport élt túl, amely felülkerekedett a riválisain, legyőzte azokat.

* * *

3) A társadalom, kultúra hatása

Bár nem az általános emberi természet része, de a különböző társadalmak, a kultúrák is meglehetősen átfogó módon befolyásolják tagjaikat a jó vagy a rossz irányába.

Gondoljunk csak a politikára, ahogyan az képes egymás ellen hangolni, egymásra uszítani a népeket. Lásd továbbá az ‘Agresszió’ témában az erőszakosabb és kevésbé erőszakos kultúrákat; illetve a világon és a történelmen végigtekintve láthatjuk, hogy vannak humánusabb és kevésbé humánus kultúrák, tanok, mozgalmak.

4) Jó és rossz emberek a világban

Mindenhol vannak jó emberek, sőt, **az emberek java része alaptól barátságos**, örömmel segít kisebb dolgokban, és viszonyozza a jóságot \$β. Ennyiből a jó emberek mindenfelé **hasonlóak**, hasonlóan is lehet beszélni velük.

1

Kezdeményezni viszont már kevésbé szeretnek, **tartózkodóak** az idegenekkel szemben. Érdekes lehet tehát nekünk kezdeményezni, ha elsőre, úgy tűnik, nincs is nagy érdeklődés a másik részéről.

2

De azért, ilyen vagy olyan okból, **nem mindenki barátságos**: rossz kedve van, nehéz gyerekkora volt, ami az ő kultúrájában rendben van, az nálunk nem annyira, stb... Erre jobb felkészülni, és ha nem találunk kedvező fogadtatásra, csendben odébbállni, másnál próbálkozni.

3

Sőt, egészen **elképesztően rossz emberek is vannak**, olyanokat tesznek, amiket józanésszel felfogni is nehéz; ráadásul kívülről sokszor nem is látszik meg rajtuk, hogy mi búvik meg bennük. Mindazonáltal náluk is érdemes megnézni, mitől lettek ilyenek, mert gyakran nem csak a saját hibájukból.

4

Sokan vannak aztán, **akik több-kevesebb ráhatás után a jóra és rosszra is hajlandóak** – ha nem is feltétlenül örömmel teszik azt, amit tesznek; például azok, akik gonosz rendszereket szolgálnak ki, vagy akiket csak a fenyegető büntetés tart vissza a bűnözéstől.

5

Nem utolsósorban, az sem ritka, hogy kiderül, nem is annyira jó vagy rossz az, akiről azt hittük, **csalódunk** az emberekben.

Amibe több minden belejátszik: az, hogy egyesek, változó igényeiket, érdekeiket követve egy darabig barátságosak velünk, aztán meg már nem; hamis elképzeléseket plántálhat belénk a külvilág is, mondjuk az „ellenségről”, a bűnbakokról; no és persze ott van a saját hajlamunk az illúziók dédelgetésére (gondoljunk mindjárt a szerelemre, vagy a nagy vezetőkbe vetett hitre).

6

Látható tehát, hogy **több szinten is vegyes hatások** érik az embert a jó és rossz irányába: a faj szintjén, a társadalom szintjén, és az egyes ember szintjén is, egyedi személyisége, motivációi révén.

7

Végezetül vegyük észre, hogy **hatni is több ponton, több módon lehet az emberekre, hogy jobbak legyenek egymáshoz.**

8

Például:

- Megpróbálhatjuk **javítani a közérzetüket**, csökkenteni a diszkomfortjukat;
- Megkísérelhetjük érzékeltetni, hogy a másik mit él át, **empátiát csöpögtethetünk beléjük**;
- Arcot adhatunk a másinak, **megismertethetjük őket egymással**. (Az arctalanság ugyanis megkönnyíti, hogy rosszat tegyünk valakivel.)
- **Büntetéseket és jutalmakat** helyezhetünk kilátásba;
- Megpróbálkozhatunk az emberek **nevelésével**, a helyesről és helytelenről alkotott elképzeléseik, **az etikai elveik formálásával**;
- Valamint **a kultúra alakításával** is.

Lásd ehhez ‘A jóság és etika ápolása’ témát.

A Témák lapról kiindulva a régebbi témák is véleményezhetők. Minden téma címe mellett megtalálod a megfelelő kérdőív, fórum és e-mail linkjét.

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

